

Hvad blev der af Marx?

Af Anne Brockenhuus-Schack

Vejleder: Søren Gosvig Olesen
Formidlings speciale, sommer 2015
Københavns Universitet Amager
Afdelingen for Filosofi
Institut for Medier, Erkendelse og Formidling

Resume

En analyse, suppleret med interviews, af marxismens/socialismens manglende rolle i politisk filosofi på Københavns Universitet. I analysen stilles en række spørgsmål om årsagerne hertil. Er det udtryk for tidsånden, hvor nogle ismer nedprioriteres eller udelukkes? Eller skal forklaringen søges i de forskellige traditioner, dvs. analytisk og kontinental filosofi, herunder deres forhold til politisk filosofi? Er grunden, at marxisme og socialisme i højre grad opfattes som ideologi end som filosofi? Det kunne også være et udtryk for en bevidst universitetsbeslutning og professor-afgørelser. Eller at årsagen muligvis skal søges i den mere eller mindre vilkårlige sammensætning af korpset af universitetsundervisere. Endelig kunne det være en reaktion på Studenteroprøret og visse dele af dets dengang fornyede interesse og nyfortolkning af Marx, den såkaldte kapitallogik, der i høj grad prægede mange danske universiteter i 1970'erne.

Litteraturgennemgang såvel som kvalitative interviews med fagfilosoffer både inden for og uden for universitetet peger på, at svaret er bekræftende for alle ovennævnte forhold, med undtagelse af spørgsmålet om kapitallogikkens indflydelse. For det viser sig i modsætning til andre af universitets institutter, at et 'kup' forhindrede en marxistisk/socialistisk indflydelse på faget filosofi.

Første del er teoretisk anlagt, anden del, som udgør denne tekst, formidler analysen til et bredere, lægt publikum. I begge dele er det gennemgående træk, at der stilles spørgsmål ved hele projektet 'politisk filosofi' på Københavns Universitet.

.

Essay¹

Hvad blev der af Marx?

Af Anne Brockenhuus-Schack

I. Karl Marx er død. Bogstaveligt i 1853 i en alder af 64 år. Men han er også død i politisk filosofi på Københavns Universitet (KU). Efter at være nået næsten til vejs ende med mit filosofistudium på universitetet, er det således ikke lykkedes mig en eneste gang at støde på ham. Ikke før nu, hvor jeg så at sige har opsøgt ham. Eftersøgningen af Marx har jeg foretaget af forskellige grunde: En undren over at mit studieforløb om politisk filosofi i den grad har været lagt an på især liberalisme. Dertil kommer, at jeg har været forundret over ikke at have hørt om hverken socialisme eller marxisme, skønt store dele af de regeringsbærende eller oppositionelle partier i Europa er socialdemokratiske eller socialistiske, lige som partierne i de tidligere østeuropæiske lande, som interessessfære for det daværende Sovjetunionen, var kommunistiske; altså nutids(filosofi)historie. Kan man overhovedet forstå det 19. og 20. århundredes filosofi uden at inddrage Marx?

Det kunne måske være udtryk for tidsånden, al den stund vi uomgængeligt lever i en (neo)liberalistisk tid, hvorfor nogle ismer frem for andre nedvurderes og udelukkes – man skal jo følge med tiden, også på filosofi. Eller at det er et udtalt svar på, at selv de tilbageblevne socialdemokratiske og socialistiske partier ikke er så marxistiske/socialistiske endda? Hvad der fattes af interesse for marxisme/socialisme i nutidig filosofi, er der dog uden for denne ressort fornyet interesse for Marx. Hos økonomer (som Tom Pikkety, *Kapitalen i det 21. århundrede*), litterater (som Terry Eagleton, *Why Marx Was Right*), på statskundskab, på idéhistorie, i sociologi og psykologi, på samfundsfag, i kunst- og filmdisciplinerne samt på professionsuddannelserne.

Min eftersøgning har jeg grebet an på forskellige måder. Dels ved at se på, om forklaringen skal søges i de forskellige traditioner inden for filosofi, herunder deres forhold til politisk filosofi, dels ved at undersøge om det skyldes, at marxisme og socialisme i højere grad opfattes som ideologi end som filosofi. Det kunne også være et udtryk for en bevidst universitetsbeslutning og professor-afgørelser. Jeg har endvidere stillet spørgsmålet, om årsagen skulle findes i et mere eller mindre vilkårligt sammensat korps af universitetsundervisere, dvs. fagfilosoffer, hvoraf jeg har interviewet en del. Endelig kunne det være en reaktion på Studenteroprøret og visse dele af dets dengang fornyede interesse og hang til nyfortolkning af Marx, også kaldet 'munkemarxisme' eller 'kapitallogik', der hærgede en del danske universiteter i 1970'erne – jeg husker stadig med gru mine studieår på RUC, hvor ingen forberedelse kunne ske uden *Introduktion til Kapitalens 1. bind*² i den ene hånd. Den periode ønsker jeg på ingen måde en tilbagevenden til!

¹ Den essayistiske form, jeg har valgt, betinger, at der hverken kan argumenteres eller konkluderes i det følgende.

² Introduktion til KAPITALENS første bind. Bidrag til kritik af den politiske økonomi, Forlaget Kurasje, København 1975

Nogle af ovenstående spørgsmål vil jeg komme nærmere ind på i håbet om, at svarene kan være med til at afgøre, hvad politisk filosofi kan og vil på dette område.

II. Det er ikke altid helt nemt at få hold på de filosofiske begreber. Jeg vil derfor indledningsvis tage afsæt i to filosofiske traditioner – om end kun relativt kortfattet. De kaldes henholdsvis analytisk og 'kontinental' filosofi. Modsat den analytiske filosofi vil jeg i det følgende sætte 'kontinental' i gåseøjne, og en forklaring herpå følger. Analytisk filosofi eller "dissekerende"³ filosofi tog sin begyndelse i det forrige århundredes filosofi som et hovedsageligt engelsk-amerikansk fænomen (men ikke udelukkende, da også mange østrigske og tyske filosoffer fra bl.a. Wienerkredsen⁴ i 1930'erne tilsluttede sig traditionen). Dens udgangspunkt er primært sprogfilosofiske overvejelser, som allerede den tyske filosof Gottlob Friedrich Ludwig Frege⁵ var ophavsmand til. Han mente, at tanken skulle analyseres sprogligt, men også videnskabeligt. Traditionen har siden 1930'erne også haft vægt på videnskabsfilosofi og logik – tankerne skulle så at sige være rationelle, med strenge krav til metode og argumentation samt udtrykt i et klart sprog; som *common sense*. Det hele skal altså hvile på et videnskabeligt grundlag.

Analytisk filosofi er også såkaldt empiristisk, hvilket vil sige, at viden modsat rationalisme, der er fornuftsbaseret, stammer fra erfaringer via sanserne. De første empirister var britiske filosoffer som John Locke, George Berkeley, David Hume og J.S. Mill, der dækker en periode fra midten af 1600-tallet til slutningen af 1800-tallet. Disse er senere fulgt op af andre, der snarere betegnes som analytiske filosoffer, hvor de mest betydningsfulde er Frege, Edward Moore⁶, Bertrand Russell⁷ og sprogfilosoffen Ludwig Wittgenstein⁸, dvs. en periode, der fra den første bliver født, til den sidste dør, strækker sig over knapt 100 år. Flere mener, at denne traditions blomstring var relativt kort – kun fra ca. 1933 til 2000. Andre hævder, at traditionen som nævnt indledes med de britiske empirister.

III. 'Kontinental' filosofi kan på trods af sit navn ikke udelukkende henføres til kontinentet, om end mange tyske, franske og italienske, men også danske filosoffer vil tilslutte sig betegnelsen 'kontinental', mens f.eks. mange engelsk-amerikanske filosoffer netop er analytiske. For traditionen er en samlekategori for det, der 'blev tilbage', efter at den analytiske tradition definerede sit ståsted. Nogle hævder, at opdelingen fandt sted omkring år 1900, andre, som Søren Gosvig Olesen, KU, mener, at man skal søge længere tilbage – til det 17. og 18. århundrede, hvor man på kontinentet

³ *Politikens Filosofi Leksikon*, red. af Poul Lübcke

⁴ Wienerkredsen var en sammenslutning af [videnskabsmænd](#) og [filosoffer](#) i [Wien](#), som udformede den [logiske positivisme](#) (også nypositivisme eller logisk empirisme), <http://da.wikipedia.org/wiki/Wienerkredsen>

⁵ Tyskeren Frege er grundlægger af den analytiske tradition med vægt på matematik, logik og filosofi

⁶ Moore og Russell var ledende repræsentanter for Cambridgeskolen, der i begyndelsen af 1900-tallet angreb den idealistiske filosofi. Betragtes som en af den analytiske filosofis tidligste retninger,

http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Filosofi_og_filosoffer_-_1900-t./Cambridgeskolen

⁷ Russells vigtigste arbejder ligger i tiden 1900-1914

⁸ Wittgenstein blev før krigen professor i Cambridge

havde rationalister som René Descartes⁹, en af de tidligste oplysningsfilosoffer, Baruch de Spinoza, der især var kendt for sin religionskritik, etik og politiske filosofi og logikeren Gottfried Wilhelm Leibniz. 'Kontinental' filosofi vender sig mod den analytiske metodestregthed og mener, at det er vigtigt at beskæftige sig med dybde og relevans i filosofien, ligesom historien må afspejle sig i emner og metoder – hvilket især Martin Heidegger¹⁰ lagde vægt på – samt hvor det er afgørende, hvad der kan udledes af historien og tidligere filosofiske skrifter og teorier.

Traditionen rummer således et utal af forskellige retninger som bl.a. eksistentialisme, fænomenologi, Frankfurterskolen, hermeneutik og dekonstruktion. Eksistentialisme, der er bedst kendt fra Jean-Paul Sartre og Albert Camus, har sit udgangspunkt i, at mennesket har en absolut frihed og er ansvarlig for de valg, vedkommende måtte træffe. Sartres værk, *Væren og intet*, er et slags svar små 20 år senere på Martin Heideggers spørgsmål om det værendes mening i dennes hovedværk, *Væren og tid*, der udkom i 1927.

Fænomenologi er, som tidligere anført, spørgsmålet om at alt er fænomener, der kan sanses. Den blev oprindeligt introduceret af tyskeren Georg Wilhelm Friedrich Hegel i begyndelsen af det 18. århundrede men fik sin nyere betydning med Hegels landsmand, Edmund Husserl¹¹, der i 1900-tallet var fortaler for en erkendelsesteoretisk metode om erfaringen og det erfarede til at bortfjerne fejlkilder. Senere i sit liv anså han fænomenologien som en endegyldig redegørelse for, hvad der kan erkendes, og hvad der betinger et væsen i at være, dvs. hvad der med fuld mening kan tænkes at eksistere og betingelserne herfor.

Frankfurterskolen, der startede i 1920'erne, bestod af en kreds af intellektuelle, der var tilknyttet Institut for Socialforskning i Frankfurt. Til kredsen hørte bl.a. Max Horkheimer¹², Theodor Adorno¹³ og Herbert Marcuse¹⁴. Skolens medlemmer var marxister, og skolen er især kendt for sin retsfilosofi.

Hermeneutik betyder fortolkende og i dens nyere betydning, der stammer fra Heidegger og senere Hans-Georg Gadamer¹⁵, befinder mennesket sig "altid og allerede" i en situation, hvor forståelsen foreligger – hvor man således allerede besidder en forforståelse af eksempelvis en tekst, og denne indsigt kan føre en til den rette sandhed.

Endelig er der dekonstruktion, hvor tekstkritik skal hvile på teksten selv frem for dens historiske og kulturelle baggrund. Dette førte i 1980'erne og 90'erne til en generel kulturkritik. Foregangsmanden her var franskmanden Jacques Derrida.

⁹ Descartes er bl.a. kendt for sit: "*Jeg tænker, altså er jeg*"

¹⁰ Heidegger var rektor for Universitetets i Freiburg fra april 1933 til april 1934

¹¹ Husserl var professor i Göttingen 1901 og professor i Freiburg (1916-28)

¹² Horkheimer var instituttets direktør (1931-41), professor ved universitetet i Frankfurt (1931-33) og rektor for samme (1951-53)

¹³ Adorno var instituttets direktør (1952-69)

¹⁴ Den tysk-amerikanske filosof Marcuse tilhørte som nævnt Frankfurterskolen og efter i 1933 at være emigreret til USA, var han professor ved flere amerikanske universiteter

¹⁵ Gadamer var professor i Marburg (1937-38), i Leipzig (1938-47), i de to seneste år rektor ved samme og derefter atter professor i Frankfurt am Main (1947-48) og Heidelberg (1949-68)

IV. Min eftersøgning efter Marx i politisk filosofi begynder med en litteratursøgning. Her står det hurtigt klart, at når man diskuterer de to traditioner, analytisk og 'kontinental filosofi', opstår ganske ofte spørgsmålet, hvorvidt der er et reelt 'skel' mellem dem. Her er fagfilosofferne langt fra enige. Med til at sløre billedet er, at udsagnene kan bero på såvel arrogance, uvidenhed, myter som misforståelser, der har præget filosofien i halvandet hundrede år og muligvis fortsat er kendetegnende for dele af traditionerne. Angrebene på den anden lejr har oftest været mest hadske fra analytisk side. At tale om et 'skel' mellem traditionerne er et mildt udtryk; andre kalder det for 'brud' eller endog 'afgrund'. De fleste, men som nævnt langt fra alle, fagfilosoffer er enige om, at der *er* et 'skel' mellem traditionerne. Uenigheden opstår, når der skal gives en begrundelse herfor og fastsætte, hvornår det sker.

Den engelske filosof Peter Simons mener, at tidspunktet for delingen sker i perioden 1945-68. Han begrunder det med, at nogle filosoffer overlevede 2. Verdenskrig og fik stor indflydelse, mens andre, især socialister og jøder, enten døde i krigen eller i KZ-lejre. Og Heidegger blev nazist. En del nåede dog at komme væk i tide til henholdsvis England og USA, dvs. før krigen, så Simons tidsregning holder ikke på dette punkt. Det var således tilfældet for de godt 30 medlemmer af Wienerkredsen. Udvandringen af europæiske filosoffer til især USA, men også Storbritannien, skabte en dialog over Atlanten, men ikke over Den Engelske Kanal. Simons kalder det en "cementering"¹⁶ af positionerne, hvorefter han fortsætter:

*"Hver af dem bliver en tradition i sig selv, der kun tager hensyn til ens egne doktriner og tænkere. Hver tradition revurderer sin egen oprindelse, men formår ikke at forstå eller få styr på andres. Der er gensidig hån; analytikerne håner de udisciplinerede, impressionistiske, ulogiske, irrationelle og kunstneriske kontinentalere, mens kontinentalerne håner de uvidende, smalsporede og verdensfjerne analytikere, der snitter alt i småstykker med deres logik"*¹⁷.

Der er dog ifølge Simons sket et skift siden 1968. Årsagen var de oprørske studenter, der var optaget af Vietnamkrigen og modstanden mod kapitalismen, og som ikke fandt analytikernes metaetik, dvs. filosofiske undersøgelser af etiske begreber samt deres status og metode, for relevant. Mens Herbert Marcuse blev den nye tids store helt, blev det analytiske billede mere diffust og 'kontinentale' temaer mere acceptable.

Andre er som nævnt uenige om tidspunktet. Amerikaneren Kile Jones¹⁸ mener, at skellet opstår med og efter Immanuel Kant, altså i tiden efter dennes første hovedværk *Kritik af den rene fornuft*, der udkom i 1781, hvori han bl.a. fandt, at der var en afgrund mellem, hvad der erkendes ud fra fremtrædelsen, og hvad der er uden for enhver mulig erfaring. Denne deling afviste Hegel, idet han fandt, at virkeligheden kun var forenet i en og samme *ide*.

¹⁶ Peter Simons: *Whose Fault? The Origin and Evitability of Analytic-Continental Rift*, s. 295.

¹⁷ Samme sted, s. 295

¹⁸ Kile Jones: *Analytic versus Continental Philosophy*, *Philosophy Now*, Issue 74, Sep/Oct 2014, https://philosophynow.org/issues/74/Analytic_versus_Continental, set på nettet 24.11.2014

På en hjemmeside¹⁹, hvor forfatteren desværre er unavngiven, påpeges det, at termen kontinental allerede opstod i 1840. Det var i et essay af John Stuart Mill²⁰, hvor han stillede den Kant-influerede 'kontinental filosofi' og 'kontinentale filosoffer' over for den engelske Bentham-empirisme, opkaldt efter moralfilosoffen Jeremy Bentham. På samme hjemmeside nævnes også, at Russell så begyndelsen til opdelingen i de to traditioner med John Locke²¹.

Fra begyndelsen af det 20. århundrede og til 1960 blev 'kontinental' filosofi kun sporadisk diskuteret på amerikanske universiteter. Men det ændrede sig i 1960'erne og 1970'erne, dog efterfulgt af to ti-år med mere gentagen og udtrykt opposition mod metoderne i 'kontinental' filosofi.

*"Men i mellemtiden havde universitetsfakulteter i litteratur, kunst, film, sociologi og politisk teori i stadig øget grad indarbejdet ideer og argumenter fra kontinentale filosoffer i deres pensa og forskning."*²².

William Blattner²³ hævder, at forskellene mellem de to traditioner snarere er baseret på en historisk og sociologisk deling inden for professionen og oplyser, at mange katolske universiteter som Boston College, Georgetown m.fl. var optaget af både Heidegger og andre kontinentale filosoffer. Det samme gjorde sig gældende for veletablerede, protestantiske universiteter som Harvard, Yale og Princeton. For som han skriver, kommer der uventede og irrationelle resultater ud af at blande religion og politik, selv universitetspolitik (!)

En anden tidsregning kunne være, da de amerikanske tilhængere af 'kontinental' filosofi i 1962 oprettede deres egen organisation, The Society for Phenomenology and Existential Philosophy (SPEP), som et modstykke til den dominerende analytiske American Philosophical Association (APA). Det første analytiske filosofiske tidsskrift, *Analysis*, udkom i slutningen af 1933 og fra dette tidspunkt daterer de australske fagfilosoffer, James Chase og Jack Reynolds²⁴, denne tradition, mens det første 'kontinentale' tidsskrift, *Philosophy and Phenomenological Research*, udkom i 1950. Et år efter påpeger George Bataille ifølge den græske fagfilosof Andreas Vrahimis²⁵ som den første, at der er "en slags afgrund" mellem engelsktalende og kontinental filosofi.

Det er værd at fremhæve de to ovennævnte værker. De er begge nyere og beskæftiger sig med netop at sammenholde de to traditioner. Mens Vrahimis går kronologisk til værks med flere historiske nedslag og i øvrigt er forsynet med et nyttigt indeks over tidsfølgen i den nyere tids filosofi fra 1865 til 1977, har Chase og Reynolds, som titlen antyder, valgt at se på argumenter og værdier. I øvrigt har sidstnævnte værk også den fordel, at de to forfattere kommer fra hver sin tradition, hvilket sikrer en tilnærmelsesvis ligelig fordeling af synspunkterne. Begge værker rummer endvidere flere nye oplysninger end tidligere værker på området.

¹⁹ <http://www.beingintheworldmovie.com/ph-what.html>, set 24.11.2014

²⁰ Mills hovedværk er *Utilitarisme* fra 1861

²¹ Locke var engelsk 1600-tals filosof

²² <http://www.beingintheworldmovie.com/ph-what.html>, set 24.11.2014

²³ Willian Blattner: *Some Thoughts About "Continental" and "Analytic" Philosophy*,

<http://faculty.georgetown.edu/blattnew/contanalytic.html>, set 24.11.2014

²⁴ James Chase & Jack Reynold: *Analytic versus Continental. Arguments on Methods and Values of Philosophy*

²⁵ Andreas Vrahimis: *Encounters between analytic and continental philosophy*, s. 103

På sin blog²⁶ hævder John Scwenkler, at der ikke var nogen analytisk filosofi før 1930 og ingen 'kontinental' før Heideggers *Væren og tid*. En enkelt, Blattner²⁷, er inde på, at der i de seneste 30 år er en begyndende – om end kun delvis og tøvende – krydsbefrugtning, der viser sig i en fornyet interesse for Hegel, Heidegger og Merleau-Ponty²⁸. Det håber han fortsætter.

Så det er ikke sådan at blive klog på, om og hvornår 'skellet' opstår. I hvert fald er der ikke enighed om, hvornår det finder sted – der opgives en række årstal og filosoffer: Fra det 17. og 18. århundrede, ikke før 1930, fra 1933, tiden omkring 2. Verdenskrig samt 1950. De afgørende filosoffer, der bliver nævnt er Descartes, Spinoza, Locke og Kant. Enigheden er ikke større, når jeg kommer frem til resultaterne af de interview, jeg har haft, med nulevende fagfilosoffer på og uden for KU. Men det må vente lidt.

V. Holdningen til 'den anden lejr' har i perioder været hård og som tidligere anført særlig barsk fra analytikernes side. I et net-essay²⁹, der igen har en anonym forfatter, fremhæves det, at forskellen i de to traditioner er, at analytisk filosofis "*svaghed er dens mangel på selv-refleksion (...) hvorfor gide læse noget der er fra mere end 5 år gammelt*", mens det for 'kontinental' filosofi gælder, at "*(D)ens svaghed er dens isolation, arrogance og mangel på perspektiv*" – også kaldt "*primadonna-kvalitet*".

Kile Jones citerer Neil Levy³⁰, når denne skriver, at "*vi kunne håbe på at kunne forene styrker fra hver især: at smede en slags filosofi med den kontinentale filosofis historiske opmærksomhed og den analytiske filosofis stringens*". Dette uddyber Jones med, at analytisk filosofi burde inddrage fænomenologi, eksistentialisme, litteratur og politik – og forstå sin *politiske* (min kursivering) situation og sin placering i samfundet – samt indse, at filosofi ikke er uden historie. På sin side må 'kontinentale' filosoffer forstå, at enhver erkendelse må gå ud fra, at logik både er meningsfuld og nødvendig, at sprog er forbundet med vor evne til at udtrykke mening, og at erkendelsesfilosofi er et af de mest afgørende områder at undersøge.

På sin blog³¹ skriver Peter Levine, at for 15 år siden var der filosoffer, der ikke ville tale med kolleger i den modsatte lejr, og at der var filosofiske institutter, der som et resultat heraf, faldt fra hinanden. Nu til dags mener Levine, at konflikten er døende. Dog spiller den delvist tiltagende betydning af franske postmodernistiske tænkere, der fremtvang den dybeste foragt fra analytisk side, en rolle. Mange analytikere forstod, hvorfor man studerede Hegel, Friederich Nietzsche³² eller Husserl,

²⁶ *On Analytic Vs Continental Philosophy* på The Brain Blog, <http://phllosophybrains.com/2007/09/03/on-analytic-vs-continental>, set 24.11.2014

²⁷ Willian Blattner: *Some Thoughts About "Continental" and "Analytic" Philosophy*, <http://faculty.georgetown.edu/blattnew/contanalytic.html>, set 24.11.2014

²⁸ Merleau-Ponty var professor i Lyon (1945-49), ved Sorbonne (1949-52) og ved Collège de France (1952-61)

²⁹ <http://www.philosophersbeard.org/2010/09/analytic-versus-continental-philosophy.html>, set 24.11.2014

³⁰ Kile Jones: *Analytic versus Continental Philosophy*, *Philosophy Now*, Issue 74, Sep/Oct 2014, https://philosophynow.org/issues/74/Analytic_versus_Continental, set på nettet 24.11.2014

³¹ Peter Levine, *A blog for civic renewal*, <http://www.peterlevine.ws/mt/archives/0004555.html>, set 24.11.2014

³² Nietzsche skrev værket, *Således talte Zarathustra*, 1883-1885

men ikke Derrida³³ eller Jean Baudrillard. For analytikerne går ikke ind for fodnoter eller citater, som han skriver.

Også Julian Young har en mening om især fransk filosofi:

*"Men der er også en stor del af (hovedsagelig fransk) humbug i den kontinentale tradition. Det er grunden til, at det er helt afgørende for filosoffer at udruste sig med analytisk metode og arbejde inden for (...) den kontinentale tradition for at skille guld fra humbug"*³⁴.

Gary Gutting³⁵ skriver til, at *"de to slags filosoffer læser sjældent hinandens værker, og når de gør, kan resultatet være grimt"*. Det skyldes deres personlige afsky for enten symbolsk logik, bearbejdet litteratur eller historiske interesser. Måske også pga. sproget. Her henviser han til Heidegger og hovedparten af franske filosoffer for *"den mest påfaldende obskure kontinentale måde at skrive på"*. Og han fortsætter:

"Der vil kunne påbegyndes en brobygning over den kontinental-analytiske kløft, når skelsættende, kontinentale tænkere begynder at skrive klart".

Andre er knap så kritiske. Mens Michael A.E. Dummett³⁶ nok hævder, at *"vi har nået et punkt, hvor det er som om vi arbejder med forskellige emner"*³⁷, så tilføjer han dog, at hvis det videnskabsstandpunkt, der er fremherskende i dagens amerikanske filosofi, forøges, kan der være en åbning inden for den analytiske tradition som praktiseret i UK (skriver Dummett, men han må mene USA), og som den praktiseres i Storbritannien og på kontinentet, hvilket kan føre til en tilnærmelse mellem de forskellige traditioner i europæisk filosofi³⁸. På sin side spørger Hilary Putnam³⁹: *"hvorfør kan vi ikke blot være filosoffer uden et adjektiv?"*⁴⁰.

I deres bog skriver Chase og Reynolds, at 'kontinentale' filosoffer bl.a. betegnes som *"mistankens mestre"*⁴¹, og at en fagfilosof endog havde et opslag på sin dør på Harvard, hvor der med store bogstaver stod *"JUST SAY NO TO THE HISTORY OF PHILOSOPHY"*⁴². Og de tilføjer: *"Hvem er ikke utålmodig med Derrida, Deleuze⁴³, Heidegger og Irigaray⁴⁴"*⁴⁵.

Russell kan ikke tilgive en gammel græker som Platon⁴⁶ samt Spinoza, Hegel og Bergson⁴⁷, fordi *"de forblev 'ondsindede' i forhold til den videnskabelige verden og sund fornuft"*⁴⁸.

³³ Derrida var professor ved L'École normale supérieure i Paris og Harvard

³⁴ Julian Young: Times Literary Supplement, July 10, 1998, s. 17

³⁵ <http://opinionator.blog.nytimes.com/2012/02/19/bridging-the-anal>, set 24.11.2014

³⁶ Dummett var professor i Oxford

³⁷ Michael Dummett: *Origins of Analytic Philosophy*, Duckworth, London, 1993, p. 193

³⁸ Chase & Reynolds, s. 155

³⁹ Putnam var professor ved Harvard University

⁴⁰ Chase & Reynolds, s. 155

⁴¹ Samme sted, s. 55

⁴² Samme sted, s. 151

⁴³ Deleuze var professor ved Université Paris VIII i Vincennes (1969-87)

⁴⁴ Irigaray er fransk feministisk filosof

⁴⁵ Chase & Reynolds, s. 158

⁴⁶ Platon (ca. 428-348 f.v.t.)

Richard Rorty⁴⁹ forudså kategorisk den dag, hvor ”det kan forekomme blot at være en historisk ulykke, at begge bærer den samme betegnelse filosofi”⁵⁰.

Disse, ofte hadske udfald, er dog ikke alene et udenlandsk fænomen. Danskerne kan også. Gosvig Olesen nævner⁵¹, at Justus Hartnack⁵² i sin bog, *Filosofiens historie*, skriver, at ”Fænomenologien har ikke qua fænomenologi bidraget på nogen betydningsfuld måde til løsningen af filosofiske problemer”. David Favrholt⁵³ kalder i sin bog, *Filosofi og samfund*, Heideggers ontologi (læren om det værende) for ”dårlig filosofi”, og at den bygger på ”yderst tvivlsomme postulater”. Fra andre, offentlige kilder har Gosvig fundet, at ikke-analytisk filosofi blev omtalt som sludder, nonsens, gakk-gak, lokumslæsning, perversitet osv.

Dennett er generelt irriteret over filosofferne:

”Vi filosoffer dyrker det at vandre frem og tilbage mellem på den ene side trange, snæversynede, øvelser, som vi tager småbidder af og annoncering om grandiose men kun halvbagte visioner på den anden”⁵⁴.

Måske ligger svaret på ’skellet’ nærmere den opfattelse, som Chase og Reynolds giver udtryk for:

”Analytisk og kontinental filosofi giver ikke så meget forskellige svar på det samme spørgsmål, som forskellige svar på forskellige spørgsmål”⁵⁵.

VI. Tidligere har jeg været inde på, at en mulig årsag til ’skellet’ kunne bero på bl.a. myter og misforståelser. Andreas Vrahimis nævner i sin bog⁵⁶ et meget illustrativt eksempel på en af de mange misforståelser, der har optrådt i vestlig filosofi igennem halvandet hundrede år; han kalder det ’Slaget om Royaumont’.

Mødet, der fandt sted i 1958 på klosteret Royaumont, var tænkt som et akademisk seminar mellem fransk og engelsk-amerikansk filosofi. Ifølge Vrahimis resulterede det desværre i en fortsat ”kulturel apartheid”⁵⁷, og Charles Taylor har ligefrem kaldt mødet for ”de døves dialog”⁵⁸ pga. dårlig kommunikation og misforståelser – samt et fejlagtigt referat, kan det tilføjes.

⁴⁷ Bergson var professor ved Collège de France (1900-21)

⁴⁸ Samme sted, s.151

⁴⁹ Rorty var til sin død professor i sammenlignende litteratur ved Stanford Universitet

⁵⁰ Richard Rorty: *The Priority of Democracy to Philosophy: I Objectivity, Relativism, and Truth*, Philosophical Papers, Volume 1, Cambridge University Press, 1991, p. 23

⁵¹ Universitetsavisen, 17/2000, s.13

⁵² Justus Harnack var filosofiprofessor på Århus Universitet (1954-72)

⁵³ David Favrholt var professor ved Odense Universitet (1966-2001)

⁵⁴ Chase & Reynolds, s. 150

⁵⁵ Samme sted, s. 202

⁵⁶ Andreas Vrahimis: *Encounters between Analytic and Continental Philosophy*

⁵⁷ Vrahimis, p. 110

⁵⁸ Samme sted, p. 110

Andreas Vrahimis mener dog ikke, at det var døvhed, der prægede forsamlingen. Snarere at tilhørerne lyttede til noget andet end det, der blev udtrykt, og at eftertiden har fået et forvrænget billede af, hvad der faktisk skete. Mange nationaliteter var repræsenteret, og det skyldes heller ikke bredden blandt deltagerne, at mødet er gået over i historien som det store 'skel' mellem de to traditioner.

Misforståelserne begynder med, at Maurice Merleau-Ponty⁵⁹, ifølge referatet, stiller den engelske dagligsprogsfilosof Gilbert Ryle⁶⁰ spørgsmålet, om ikke de to traditioners programmer var det samme – *"notre programme n'est-il pas le même?"*. Hvortil Ryle, stadig ifølge referatet fra mødet, skulle have svaret: *"Det håber jeg ikke!"* – *"J'espère que non!"*⁶¹. Men ifølge Vrahimis fandt denne meningsudveksling imidlertid aldrig sted! Referatet var simpelthen forkert, idet referenten Leslie Beck havde sammensat to vidt forskellige udtalelser fra Ryle og Merleau-Ponty. Af sidstnævntes bog⁶² fremgår det ifølge Vrahimis, at Merleau-Ponty spørger Ryle, hvorvidt Ryle stadig fastholder det program, der i begyndelsen af århundredet blev skitseret af Russell og forfinet af Wittgenstein m.fl. Det er hertil, Ryle svarer, at det håber han ikke. Hermed bortfalder hele grundlaget for Becks karakteristik af *"den enorme afstand"* og *"uforlignelige modsætninger"* på mødet.

VII. I mange sammenhænge har filosoffer det med at opstille endog meget tænkte 'hvad-nu-hvis'-eksempler, såkaldt 'tankeeksperimenter'. Især i analytisk filosofi. Mens de fleste vil være bekendt med hovedtankerne i marxisme/socialisme vil jeg uddybe en af nutidens liberale koryfæer, som også er fremherskende på KU. Det er socialliberalisten John Rawls⁶³, der i sit berømte værk, *En teori om retfærdighed* (1971), fik sat politisk filosofi på landkortet i den angelsaksiske verden. Om værket skriver Poul Lübcke, at det:

*"indledte en nærmest eksplosiv udvikling i den politiske filosofi. På flere måder har tiden formentlig været moden, bl.a. fordi mange af Rawls' kolleger og deres studerende har følt et behov for afklaring af en række politiske spørgsmål, der optog sindene i USA i 60'erne og 70'erne, herunder Vietnamkrigen, borgerrettigheder og civil ulydighed"*⁶⁴.

Det er imidlertid ikke ganske klart, hvorfor dette 'behov for afklaring' netop skulle udmønte sig i liberalistisk retning. Heller ikke hvad der betinger Rawls store gennemslagskraft, i og med hans bog udkommer så kort efter Ungdomsoprøret. Er det udtryk for, at tiderne allerede har ændret sig så meget, at han derfor er blevet en filosof 'til tiden'? Skal svaret alene søges i det politiske klima i USA? Eller er det alene udtryk for den analytiske filosofis herredømme? Jeg har ikke umiddelbart noget svar herpå.

⁵⁹ Merleau-Ponty var professor i psykologi og pædagogik ved Sorbonne (1949) og udnævnt til professor i filosofi ved Collège de France (1952)

⁶⁰ Gilbert Ryle var professor i Oxford

⁶¹ Samme sted, p. 114

⁶² *Text and Dialogues: On Philosophy, Politics And Culture*, Humanity Books, New York, 2005

⁶³ Rawls (1921-2002), i kort tid professor ved Massachusetts Institute of Technology og siden 1962 professor ved Harvard University

⁶⁴ *Politikens Filosofi Leksikon*, red. Poul Lübcke, s. 597

Rawls forestiller sig en situation, hvor vi i den såkaldt '*originale position*' er bag '*uvidenhedens slør*'. Her har vi ingen viden om vore tidligere muligheder eller interesser og er ukendte med, hvad den fremtidige fordeling af goderne måtte være for os. For ham er retfærdighed et spørgsmål om at primære goder som frihed, muligheder, indkomst og rigdom skal distribueres ligeligt, undtagen når ulige fordeling er til fordel for de mindst begunstigede. Men vi behandles ligeligt; ikke ved at fjerne alle uligheder, men kun de som er til ulempe for nogen. Uligheden må således gerne eksistere, hvis det forbedrer min del af kagen, uden at det går ud over andre. Dette kaldes også '*differensprincippet*'. Vi skal forstå dette som, "*at give de mindre dårligt stillede en slags veto over ulighed, som de vil bruge for at afvise enhver ulighed som ofrer, snarere end fremmer, deres interesser*"⁶⁵. Det gælder også lighed i adgangen til embeder, juridiske rettigheder, talefrihed og mobilitet. Til de primære goder hører også helbred, intelligens, styrke, fantasi og talent.

Når jeg er 'bag uvidenhedens slør' ved jeg ikke, hvorvidt jeg tilhører en privilegeret gruppe eller ej. Derfor må jeg sætte mig i alles sted og sørge for at fremme goderne for alle. For Rawls er personlig frihed lig lighed, hvorfor han som nævnt er liberal.

Der kunne siges (og er sagt) meget mere om John Rawls teorier. En underviser på KU, der ikke ønsker sig citeret ved navn, hævder, at hvis man fulgte Rawls teori, "*var der nok ingen, der ville arbejde*". Dette skal forstås som, at hvis man ikke kan få alle fordele (læs: indtægter) af arbejdet til eget brug, ville det fratage en arbejdsglæden. Man kan således mene om Rawls, hvad man vil, men at begreber som '*den originale position*' og '*uvidenhedens slør*' skulle være mere relevante end mange af Karls Marx' er ikke helt indlysende for mig. Især fordi de analytiske filosoffer reagerer som om samfundet er ikke-eksisterende, er i en evig stilstand; en opfattelse som marxister og socialister netop ikke deler, da de i høj grad tager afsæt i samfundet og dets stadige mulige udvikling.

VIII. Men hvad er der så tilbage af fortolkninger? Om de '*kontinentale*' filosofers opfattelse skriver Lübecke:

*"En række kontinentale filosoffer hævder endvidere, at filosofien altid er indlejret i en ideologisk, social og menneskelig interessesammenhæng; derfor spørger disse kontinentale filosoffer ofte mere til en filosofisk ides politiske (min fremhævnings) og menneskelige konsekvenser end til dens "sandhed". I sammenhæng hermed tilstræber disse kontinentale filosoffer ofte et politisk (min fremhævnings) engagement (rollen som offentlig intellektuel). Det gælder navnlig marxistisk inspirerede filosoffer"*⁶⁶.

Af Chase og Reynolds bog fremgår det bl.a., at i gennem det meste af det 20. århundrede trak den analytiske tradition sig fra et etisk og politisk engagement, og de tilføjer: "*Nogen har set denne opgiven som en delvis forklaring på den analytiske filosofis succes i USA under McCarthyismen (...)*

⁶⁵ Will Kymlicka: *Contemporary Political Philosophy. An Introduction*, s. 55

⁶⁶ Politikens Filosofi Leksikon, s. 31

*På den kontinentale side har filosoffer måske mere regelmæssigt fået deres hænder beskidte med sociopolitiske emner*⁶⁷.

Chases og Reynolds iagttagelse om analytisk filosofis succes på daværende tidspunkt er interessant, finder jeg, fordi den peger tilbage på det politiske klima, der på et senere tidspunkt sandsynligvis gjorde Rawls filosofi mulig.

De to forfattere mener også, at mange kontinentale filosoffer – fra Nietzsche over Deluze, Derrida m.fl. var interesserede i at skabe det nye; det 'kommende'.

Dette er ingen indikation for, at politik ikke spiller nogen rolle i den analytiske tradition. Eksempelvis har, som nævnt, Rawls haft en endog meget stor indflydelse på analytisk fortolkning af liberal filosofi. Sune Lægaard⁶⁸ begrundet det således med, at analytisk, normativ (dvs. handlingsanvisende) politisk teori ”søger at give grunde for at mene noget bestemt om sådanne politiske spørgsmål. Det er dette, der karakteriserer normativ politisk teori, fx. til forskel fra politisk teori, der søger at forklare politiske fænomener (...) Men samtidig er der tale om et akademisk forsøg på at sige noget systematisk og sagligt om de politiske spørgsmål, hvilket adskiller politisk teori fra ideologi eller politisk retorik”⁶⁹. Der er derfor tale om at opstille principper, hvor mindst en af præmisserne i et argument skal være normativ. For ham, med hans analytiske tradition, spiller lødige argumenter, logisk konsistens og systematisk begrundelse sjældent nogen særlig fremtrædende rolle i faktisk politik, og han efterlyser, at politisk teori derfor bliver realistisk.

Uden at ville gå ind i en analyse, endsiges diskussion af de forskellige teorier er der næppe tvivl om, at den analytiske tradition levner liden eller ingen plads til socialistisk/marxistisk politisk filosofi.

IX. Mens jeg tidligere har været inde på, hvad der kunne findes i bøgerne og på nettet af diverse fagfilosoffer om 'skellet', genoptages søgningen efter politisk filosofi på amazon.co.uk. Her er der på de første, mange sider intet om socialistisk og marxistisk, politisk filosofi. Det samme går igen på saxo.com og på plato.stanford.edu, der ikke nævner et eneste værk i den socialistiske/marxistiske kategori. Sidstnævnte svømmer imidlertid over med værker om utilitarisme (nyttefilosofi), liberalisme, libertarianisme (en radikal version af liberalisme), kommunitarisme (fællesskabsorienteret teori), feminisme m.fl.

Søger man en forklaring på socialismens/marxismens fravær i politisk filosofi på KU, er der flere kilder at gå til. De forhåndenværende pensumlistor (ikke alle er afleveret til opbevaring) giver stort set et nedslående billede. En gennemgang af lektionsplaner⁷⁰ fra 2001 til 2014 i emnerne praktisk filosofi og det 20. århundredes filosofi er helt rensat for socialistisk/marxistisk politik. En søgning i KUs Specialebase på kandidatniveau⁷¹, hvor det ud fra titlerne oftest er vanskeligt at afgøre specia-

⁶⁷ Chase & Reynolds, s. 220

⁶⁸ Sune Lægaard er lektor på Roskilde Universitet

⁶⁹ Sune Lægaard: Kendsgerninger og normativ politisk teori, *politica*, s. 315

⁷⁰ sis.ku.dk

⁷¹ http://rex.kb.dk/primo_library/libweb/action/search.do?fn=search

lernes emne, viser tilsyneladende en næsten 50:50 fordeling mellem analytiske og kontinentale specialer, men blandt sidstnævnte ses dog ingen om socialistisk/marxistisk politik. Heller ikke Det humanistiske fakultets blad, 'Humanist', eller 'Universitetsavisen' (sidstnævnte dog kun efter år 2000) har bragt debatter om vægtningen af 'kontinental' og analytisk politisk filosofi, endsiige marxisme/socialisme som led i selvsamme politiske filosofi.

I stedet har jeg valgt at se på en evt. 'splittelse' på filosofi på KU og dennes mulige indflydelse på politisk filosofi. Det har jeg gjort på to måder: Dels ved at trække nogle linjer bagud i universitetets historie, dels ved at se nærmere på en af nyere tids professorer, Jørgen Jørgensen, der ifølge min opfattelse var hovedmanden bag introduktionen af analytisk filosofi på KU, dels ved at interviewe en række fagilsoffer inden for og uden for KU.

X. Spørger man lægmænd om navne på store danske filosoffer, vil de formodentligt kunne nævne Søren Kierkegaard fra det 19. århundrede samt K.E. Løgstrup⁷² og Villy Sørensen, der begge er fra det 20. århundrede. Ingen af disse var dog ansat på KU, lige som de ingen indflydelse fik på det egentlige 'skred', der finder sted fra 'kontinental' til analytisk filosofi på universitetet. Dette sker i og med Jørgen Jørgensen, som var professor fra 1926 til 1964, hvilket var seks år længere end hans forgænger og lærer, Harald Høffding, var professor. Jørgensen begyndte som nykantianer (Marburgerskolen⁷³ med dens afdækning af videnskabernes logiske grundlag) og i opposition til Høffding. Hvor sidstnævnte tolkede Kant psykologisk, tolkede Marburgerskolen og Jørgensen ham erkendelsesteoretisk. Selv om Jørgensen siden fraveg sine unge års kantianisme, efterlod den ifølge en tidligere ansat på KU, Carl Henrik Koch,⁷⁴ et tydeligt aftryk på hans senere tænkning.

Det blev Edgar Rubin, uddannet i filosofi under Høffding med psykologi som speciale⁷⁵, som gjorde Jørgensen interesseret i den nyeste udvikling inden for den formelle logik, hvis hovedskikkelse var Bertrand Russell, og især i logikkens og matematikkens filosofi. Rubin, som senere blev professor i eksperimentalpsykologi, er bedst kendt for sin disputats *Synsoplevede Figurer. Studier i psykologisk Analyse* (1915).

På Høffdings foranledning blev der i 1924 udskrevet en prisopgave af Det Kongelige Videnskabernes Selskab, som Jørgensen to år efter fik en guldmedalje for – det var samtidig med, at han blev udnævnt til professor. Opgavebesvarelsen udkom i 1931 på engelsk i tre bind⁷⁶. I første bind beskrev Jørgensen logikkens udvikling fra den græske oldtid til nutiden, og tredje bind udgør en omfattende diskussion af logikkens forsøg på at udlede matematikken af logikken og problemerne her-

⁷² Løgstrup var professor ved Aarhus Universitet (1943-75)

⁷³ Marburgerskolens og nykantianismens motto var "Tilbage til Kant", da den afviste enhver metafysisk tolkning af Kants kritiske idealisme. Carl Henrik Koch: *Dansk filosofi i positivismens tidsalder, 1880-1950*, s. 188-189

⁷⁴ Samme sted, s. 190

⁷⁵ Oprindeligt blev psykologi kaldt 'Filosofiens yngste Barn', var desuden et støttefag for teologi og jura og indgik i filosofikum. Først i slutningen af det 1900 århundrede blev psykologi skilt ud som særligt fag på KU, http://www.psy.ku.dk/om/historie/psykologi_af_f._from_i._moustgaard_a._petersen_r._willanger_1980_.pdf/

⁷⁶ *A Treatise of Formal Logic, its Evolution and Main Branches, with its Relations to Mathematics and Philosophy*

med. *"Hans selvstændige bidrag til logikkens og matematikkens filosofi skal findes her"*⁷⁷, skriver Koch. Og han fortsætter:

*"Værket er et monument over den formelle logiks og matematikfilosofiens udvikling frem til 1924"*⁷⁸. For Jørgen Jørgensen var logikkens opgave at analysere og forholde sig kritisk til den menneskelige tænkning, og han vendte sig mod psykologismen, hvor erkendelse reduceres til noget psykologisk.

Allerede i begyndelsen af sit professorat tog Jørgensen fat på at reformere filosofikumstudiet (der blev indstiftet i 1675 på Griffenfeldts foranledning og afskaffet i 1971), og i 1927 udkom en ny lærebog, *Filosofiske Forelæsninger*, på 600 sider. Han indledte med en utraditionel bestemmelse af filosofi som en videnskab, *"der behandler endnu uløste problemer vedrørende natur og menneskelige forhold"*⁷⁹, dvs. at det er naturvidenskaberne, der udgør det materiale, som filosofien beskæftiger sig med. Det bruger han over 400 sider til; kun 35 sider omfatter filosofiens hovedproblemer⁸⁰. For Jørgensen var metafysik lig med naturfilosofi, og der går klart en anti-metafysisk tendens igennem alle forelæsninger. Heri *"ligger en implicit antagelse af, at filosofi er en analytisk virksomhed, der ikke beskæftiger sig med luftige metafysiske konstruktioner, men med et videnskabeligt kontrollerbart materiale (...)* Hermed er metafysik i traditionel forstand kørt ud på et sidespor som filosofisk humbug"⁸¹.

Lige for gentagelsens skyld: Metafysik er filosofiske undersøgelser af etiske begreber samt deres status og metode.

Her må det være på plads med et lille indskud fra Herbert Marcuse, der netop tager fat på traditionen og det forklaringsmæssige:

*"Den metafysiske tradition, der tidligere virkelig var et område, der faldt ind under rationel tænkning, bliver irrationel og uvidenskabelig (...) De bestræbelser, der gøres i dag for at indskrænke filosofiens rækkevidde og sandhed, er frygtelige, og filosofferne forkynder selv filosofiens beskedenhed og frugtesløshed (...) en akademisk sadomasochisme, en selv-fornedrelse og selv-fornægtelse af det intellektuelle, hvis arbejder ikke munder ud i videnskabelige, tekniske eller lignende resultater"*⁸².

Med rette spørger han, hvad der i givet fald overlades til filosofien: *"Hvad er der tilbage af tænkning og intelligens uden noget som helst hypotetisk, uden nogen forklaring?"*⁸³.

Fra den sociologiske front vil jeg fremhæve Steen Nepper Larsens, i øvrigt kritiske, anmeldelse i *Information* af en tekstsamling af sociologens Zygmunt Bauman⁸⁴. Nepper Larsen skriver:

⁷⁷ Samme sted, s. 199

⁷⁸ Koch, s. 195

⁷⁹ Samme sted, s. 210

⁸⁰ Samme sted, s. 211

⁸¹ Samme sted, s. 212

⁸² Herbert Marcuse: *Det en-dimensionale menneske*, s. 183-184

⁸³ Samme sted, s. 189

”De endeløse valgmuligheder gør samtiden ’pointiliseret’. Kortåndede, usammenhængende klatter fortættet til noget, der ligner liv, men ikke er det. Den menneskelige væren underkastes hastighedsmaskiner, og øjeblikkene tørrer ind til historieløse flygtige nu’er på en tidslinje uden retning. Politik degenerer til at være et spørgsmål om, hvem der gennemfører de nødvendige reformer. Samtalen om, hvad det gør godt for, forstummer”⁸⁵.

I anmeldelsen henviser Nepper Larsen til Baumans veneration for den norske socialantropolog Thomas Hylland Eriksen for dennes udsagn om øjeblikkets tyranni i accelerationssamfundet, hvori det nærmest bliver *”umuligt at tænke en tanke, der er længere end fem centimeter”⁸⁶.*

Men tilbage til Jørgen Jørgensen. I en artikel skriver Søren Gosvig Olesen, at en af hans pensionerede kolleger har rost sig af at være en mønsterelev af Jørgensen, hvad angik den tyske idealisme. Eleven noterede i sin studietid fra 1945-50 *alt* ned, som blev sagt i Jørgensens forelæsninger om de gamle ’kontinentaler’ som Johan Gottlieb Fichte, Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling⁸⁷ og Hegel. Herom havde Jørgensen følgende at sige i kun to sætninger:

”Det er svært at finde ud af, hvad de har ment. Men noget må de vel have ment”⁸⁸.

Ifølge Koch nægtede Jørgensen helt at undervise i Husserl.

Jørgen Jørgensen forlod ungdommens kritiske idealisme og blev kritisk realist⁸⁹, hvilket førte til *”en kritik af ham fra marxistisk hold”⁹⁰* (hvilket var længe inden Studenteroprøret) – og det på trods af at han var erklæret kommunist, om end ikke partimedlem. Koch betegner ham over for mig som *”politisk naiv. Måske var det mest frygten for Nazityskland, der drev ham”*. På et tidspunkt tilsluttede han sig Wienerkredsen og dens videnskabeliggørelse af filosofien og virkeliggørelse af videnskabens enhed. Endnu senere skiftede Jørgensen atter opfattelse, nu til logisk positivisme, hvor kun erfaringsvidenskaberne kan skabe erkendelse. Gennem sit lange virke havde Jørgensen en bred, international kontakt og var på sin tid mere kendt i udenlandske fagkredse end Kierkegaard, der først årtier senere blev ’opdaget’ i udlandet.

”Med Jørgensen orientering mod en videnskabelig, antimetafysisk filosofi, blev den akademiske filosofi i Danmark langt mere teknisk præget end tidligere (...) Filosofien blev en filosofi for fagfilosoffer. Hvor Høffdings publikum hovedsageligt havde været, hvad der engang blev kaldt den dannede almenhed, var Jørgensen publikum fagfæller og universitetsstuderende. Der opstod derfor en kløft mellem fagfilosofferne og kulturlivet i almindelighed”⁹¹.

⁸⁴ Zygmunt Bauman: *Fagre flydende verden*, Hans Reitzels Forlag, 2015

⁸⁵ Information, 14.-15.3.2015, s. 24

⁸⁶ Samme sted, s. 24

⁸⁷ Schelling var professor i Würzburg (1803-06) og i Berlin (1841-46)

⁸⁸ Universitetsavisen, 17/2000, s. 13 (se også nævnt i *Exil*, no, 2, 1971)

⁸⁹ Samme sted, s. 16

⁹⁰ Samme sted, s. 217

⁹¹ Samme sted, s. 240

Jørgen Jørgensen var således *personen*, som forårsagede skiftet til en ny tidsalder på KU; den analytiske tidsalder. Dette skifte til overvægt af analytisk filosofi synes også at være det gennemgående tema i de efterfølgende interview. Men først vil jeg se på nogle tidlige kontroverser på KU.

XI. Et historisk tilbageblik med et par nedslag i filosofiens verden på KU kan muligvis forklare lidt af den mere nutidige udvikling⁹². Og dette bliver ganske kort. Filosofien gjorde sit indtog samtidig med Københavns Universitets oprettelse i 1479. Dog var teologien i lange perioder langt vigtigere:

”Fakultetets rolle i de første århundreder var at være forskole til de tre højere fakulteter i jura, medicin og først og fremmest teologi. Denne underordnede stilling kom blandt andet til udtryk ved at fakultetets professorer frem til 1732 var lavere lønnet (faktisk kun halv løn, min tilføjelse) end de andre fakulteters, ligesom fakultetets højeste akademiske grad indtil 1824 var magistergraden, modsat de andre fakulteters doktorgrad”⁹³.

I et langt spring, når jeg til 1800-tallet og tiden umiddelbart efter Søren Kierkegaard, der i øvrigt også var teolog. Kierkegaard havde tre livsholdninger, det æstetiske, det etiske og det religiøse. Ifølge ham skulle overgangen mellem disse ske i et ”spring”. Samtidig fastslog han, at enhver tale om dualisme mellem tro og viden var fejlagtig. For ham var troen et uovervindeligt og fornuftstridigt paradoks. Dette blev temmelig misforstået af Rasmus Nielsen, da han som professor efterfølgende plæderede for, at de to planer til slut kunne forenes i ”et absolut mysterium”. Dette skabte en langvarig disput på universitetet om netop tro-og-viden, der i høj grad delte vandene.

Desværre er der ikke plads til, at jeg kan komme ind på samtlige de kontroverser, der fandt sted i tiden efter – for det er da vel fortid nu? Men de var mange. Konkurrencer om professorater kunne således være blodige. Oplagte kandidater blev forbigået, andre som Anton Thomsen blev presset igennem – for som i hans tilfælde kun at besidde sit professorat i 18 dage og holde blot tre forelæsnings, før han døde. For egen hånd. Senere blev Jørgen Jørgensen forbigået til et professorat. To år senere lykkedes det som tidligere nævnt for Jørgensen at blive professor. Men hermed var bataljerne ikke forbi. For som Koch udtaler om Jørgensen:

”Der var stor respekt om ham; Witt-Hansen⁹⁴ bukkede, når han talte i telefon med Jørgensen! Med sin skarpsindighed var han svær at komme om ved, han støttede dog på mange måder de nye ting – eksempelvis Favrholtts disputats om Wittgenstein. Mange unge søgte hans ros og godkendelse. Men personligt... Selv sagde han ikke ret meget pænt, og så vendte de sig imod ham i slutningen af 50’-

⁹² Baggrundsviden til dette afsnit er hentet fra henholdsvis Københavns Universitet 1479-1979, bind X, Det filosofiske Fakultet, 3. del, Carl Henrik Koch: Den danske idealisme 1800-1880 og Carl Henrik Koch: Dansk filosofi i positivismens tidsalder 1880-1950, begge sidstnævnte i Den Danske Filosofis Historie

⁹³ <http://universitetshistorie.ku.dk/organisation/fakulteter/humaniora/>

⁹⁴ Johs. Witt-Hansen var professor (1958-78) og redigerede i årene 1970-72 den danske udgivelse af Karl Marx’ *Kapitalen* i 11 bind

erne. Peter Zinkernagels disputats⁹⁵ skulle godkendes, men Jørgensen ville have den forkastet. Det blev en voldsom strid”.

XII. Jeg vil herefter tillade mig at se lidt på den nyere tid for filosofien på KU, der nu efter udflytningen i 1974 kaldes KUA (Københavns Universitet Amager). Ifølge Koch, var der i 1970’erne 70-80 studerende – ”selv med adgangsbegrænsning var der fortsat mange studerende”. Her fik universitetet også to kvindelige kandidater – det var første gang siden 1932, og herefter var der en stigende andel af kvindelige studerende på filosofi frem til nu, hvor de er i overvægt.

”Faget var dengang lagt an på selvstudier. Der blev ikke undervist i emner, men i bøger. Pensum var på 50.000 bogsider plus speciale. Og lærebøgerne var uden ideologisk præg”, siger Koch. I 80’erne fulgte nedskæringerne til hold på 35, resten overgik til Åbent Universitet, der imidlertid blev så populært, at ministeriet fandt det for dyrt. KU blev pålagt at optage flere, og det blev til 120 om året.

”Der var imidlertid ingen penge. Vi var fem lærere til fem fag på grunduddannelsen. Så der var ikke mange muligheder. Da jeg var prodekan, blev de få deltidsansatte lærere pillet væk pga. de kommende nedskæringer. Eneste professor i slutningen af 1960’erne var Friis Johansen, der fik et midlaldersprofessorat. Fra 1970-erne og 20 år frem blev der ikke ansat nye inden for filosofi. Flere professorater blev ikke genbesat. Dengang var stillingerne normerede på finansloven, nu får universitet en pose penge, og det har betydet flere ansættelser”, siger Koch.

Ser man på antallet af kandidater i filosofi, stiger det meget fra 2007 og til 2014, hvor de hidtil fleste kandidater – 56 – blev færdige⁹⁶. ”Filosofi var før 1970 et hensygnende fag, i dag er det fortsat ikke noget stort fag, snarere et selvbegrænsende fag. En positiv afsmitning kunne komme fra idéhistorie i Århus”, siger en tidligere underviser på KU, Kirsten Søltoft Klercke.

Også Gosvig er inde på udviklingen: ”Institutionelt reagerede man forskelligt. I Århus blev harmen over filosofernes hårdnakkede anglomani til sidst så stor, at nogle professorer fra andre fag gik sammen om at oprette et helt nyt Institut for idéhistorie med teologen Johannes Sløk som professor. Mange har lært filosofi af idéhistorikerne hos Lars-Henrik Schmidt eller Hans Jørgen Schanz. Eller hos teologer som K.E. Løgstrup eller Jørgen K. Bukdahl. Eller hos romanister som Per Aage Brandt eller Svend Johansen. I Odense har man oprettet et Center for religionsstudier med filosofi som centralt studieelement. Og på de filosofiske institutter? Tja, der sørgede man for at have en enkelt person til at tage sig af ”det andet””⁹⁷.

Samme sted nævner han også, at de filosofistuderende på KU i 2000 vedtog en resolution, som en protest over fagets profil. Der var, en efter de studerendes opfattelse, ”helt utålelig ubalance”⁹⁸

⁹⁵ Peter Zinkernagels disputat, *Omverdensproblemet* fra 1957 omhandlede en verden uafhængig af bevidstheden

⁹⁶ cfladm.ku.dk

⁹⁷ Universitetsavisen, 17/2000, s. 13

⁹⁸ Samme sted, s. 13

mellem filosofiens fagtraditioner, og instituttet var langt fra at være et repræsentativt universitetsinstitut for filosofi. Dette kan også aflæses af, at den 'kontinentale' filosofi kun udgør 1/12 af det samlede korps af undervisere på KUA, hvilket flere af Gosvigs (analytiske) kolleger finder er en god fordeling, hvor med Nils Holtugs ord "*begge traditioner er udmærket repræsenteret*". For selv om Gosvig ofte betegnes som den 'kontinentale' filosofis førstemand på universitetet, blev han ikke desto mindre – og under protest – vidne til oprettelsen af en afdeling for 'kontinental' filosofi på universitetet og blev leder af afdelingen. I øvrigt finder han fordelingen i undervisningskorpset for "*elendig*", som han siger.

Hvem der bliver ansat er tilfældigt, idet stillingerne sker ved uspecificerede opslag. Gosvig har følgende kommentar: "*Man ansætter nogen, der ligner en selv. Officielt er det selvfølgelig de bedste...*"

XIII. De interne fagfilosoffer på KU, som jeg har interviewet, definerer sig selv som analytiske. Det gør Nils Holtug, mens Poul Lübcke afviser, at hører til nogen af traditionerne, men han må alligevel rubriceres som analytiker. Den sidste, Søren Gosvig Olesen, er, som nævnt, udnævnt til at være 'kontinentaler'. Så er der to tidligere ansatte på KU, Carl Henrik Koch og Kirsten Søltoft Klercke. Sidst, men ikke mindst, er en helt udefrakommende, Anders Fogh Jensen. I det følgende vil jeg bringe udpluk af disse interview.

Alle er enige om, at det er op til den enkelte fagfilosof, hvad der undervises i. Carl Henrik Koch siger dog, at det altid har været meget blandet og uden enhedspræg. Nils Holtug er ikke begejstret for, at man påpeger forskellene i de to traditioner og mener ikke, at man skal stirre sig blind på dem. "*Selve ideen med at tænke opdelingen i to er relativ gammel. Men den er stadig kontroversiel. Der er altid nogen, der laver en skarp 'dem-og-os'-opdeling i filosofi. Eksempelvis Peter Kemp*⁹⁹". Dog mener Holtug, at der er mest politik, etik og normativ teori i analytisk filosofi, fordi det, ifølge ham, er her det overvejende nye sker. "*Skandinavien er mere analytisk, end når man bevæger sig sydpå. Det er der formentlig historiske grunde til. I Danmark er det en blanding af alt muligt. Da Danmarks Pædagogiske Universitet*¹⁰⁰ *blev oprettet, flyttede en del filosoffer herfra (KU, min tilføjelse) – bl.a. Peter Kemp. De var kontinentale, men nye kontinentale kom til som Gosvig*".

Poul Lübcke lægger vægt på det internationale i samtiden med udgangspunkt i Rawls og Nozick¹⁰¹. "*Der er stort set ingen politiske filosoffer på kontinentet og heller ikke i Tyskland siden efterkrigstiden – måske lige bortset fra Frankfurterskolen med dens retsfilosofi og den franske diskussion om marxisme i 1960'erne. Vi anvender udelukkende angelsaksiske tekster. Også syd for grænsen læser*

⁹⁹ Peter Kemp er professor emeritus, fra 2001 professor ved Danmarks Pædagogiske Universitet

¹⁰⁰ Danmarks Pædagogiske Universitet blev oprettet i 2000, nu hedder det Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU.

¹⁰¹ Robert Nozick var amerikansk libertarianer, dvs. en ekstrem form for liberalisme, hvor han hyldede 'minimalstaten' eller 'natvægterstaten'

man de samme tekster. Det betyder muligvis, at der bliver glemt noget, men vi kan ikke gå tilbage til Aristoteles¹⁰²”.

For Gosvig gælder det, at opsplitningen vil betyde et øget herredømme for analytisk filosofi i Skandinavien. Ifølge ham vil denne isolation betyde, at det såkaldt 'kontinentale' bliver forhindret i at gennemsyre alle de andre traditionelle grene af filosofien som metafysik, etik og logik. 'Kontinental' filosofi er for ham en rodekasse, der ikke er tilpasset alle de forskellige retninger. Denne tradition har aldrig defineret sig som 'kontinental', lige som Gosvig aldrig har opfattet sig selv om en, der kun arbejdede med en bestemt form af filosofi. At der dog er en 'kløft', fastholder Gosvig. Den skal, som tidligere nævnt, søges tilbage til det 17. og 18. århundrede og svarer stort set til forskellen mellem rationalisme og empirisme.

”Det er derfor, at en fagfilosof som Peter Simons er galt på den, når han hævder, at skellet mellem 'kontinental' og analytisk filosofi først optræder efter 2. Verdenskrig, hvor mange måtte flygte, fordi de var jøder eller socialister. Politisk set er de analytiske filosoffer de mindst kritiske. De ville ikke have irriteret Hitler. Nej, det hele begyndte allerede med uoverensstemmelserne mellem Husserl og Frege¹⁰³ på kontinentet, og hovedparten af filosofisk aktivitet på kontinentet er en fortsat dialog med den filosofiske tradition. Vi læser den praktisk for at nå frem til, hvad vi kan bruge i dag”.

Carl Henrik Koch finder, at en geografisk inddeling i filosofien er en kedelig distinktion. *”Den analytiske tradition har rødder i kontinentet og positivismens gamle franske tradition fra det 17. århundrede. Det knivskarpe prægede ikke vort studium. Analytisk filosofi er kun en kort periode i europæisk kultur. Den blomstrede først op efter 2. Verdenskrig og klinger ud i 50'erne”.*

Med hensyn til det sidste synes Koch at stå ret alene om det synspunkt.

Kirsten Søltoft Klercke, der er både er kandidat fra og har undervist på KU samt benævner sig selv som 'kontinentaler', har til *Information* udtalt:

”På KUA dominerer den analytiske, overvejende engelsk-amerikanske filosofi, der tager sit abstrakte udgangspunkt i rettigheder og lighed. Tilgangen anerkender i mindre grad, hvordan forskelle i køn, race eller social baggrund kan influere realiseringen af dette, også i filosofisk forstand”¹⁰⁴. Hun fortsætter:

”Filosoffer bør ikke forsvare rationaliteten; de inkarnerer den også i egen selvforståelse. At rationalitet også kan bestå i at analysere rationalitetens huller og begrænsninger er lidt uden for den filosofiske alfarvej. Filosofi er en kampzone, et magtbærende og strategisk fag, og det harmonerer ikke uden videre med, hvad man – mænd som kvinder– opfatter som kvindelighed, kvindelige udtryksformer”.

¹⁰² Aristoteles (384-322 f.v.t.)

¹⁰³ Logikeren Frege og fænomenologen Husserl er blevet kaldt 'fædre' for hver sin tradition. Det, der i første række skilte dem, var den såkaldte 'psykologismestrid' i slutningen af det 19. århundrede. Striden gik på at udgrænse empiristisk psykologi fra den rene filosofi

¹⁰⁴ *Information*, 9.8.2013, s.12-13

Det, der for hende skiller de to traditioner, er opfattelsen af sproget. Således finder hun, at den analytiske tradition har det rene argument og en ahistorisk horisont. Det skyldes, at analytisk filosofi er knyttet til idealer fra traditionel naturvidenskab – en realitet, der skal beskrives. Kernestedet er empirismen og logik. ”*Den eksakthed, analytisk filosofi hævder at have, underkender sprogudtrykkets betydning – at sproget repræsenterer og er en spejling af virkeligheden. For analytikerne er ord ’metode’, men det, man tænker med og det man tænker, hænger sammen*”.

Omvendt mener hun, at ’kontinental’ filosofi i det 20. århundrede søger det væsenstypiske og dets fremtrædelsesformer. For hende at se, er det subtilt i forhold til forenklingen i den analytiske tradition. ”*Der er dybereliggende spørgsmål end det, der kan besvares med et ’ja’ og et ’nej’*”.

Anders Fogh Jensen er kandidat fra Odense, og efter nogle år i konsulentbranchen har han siden ernæret sig som selvstændig underviser, forfatter og foredragsholder. Til *Information* udtaler han:

”*Filosofien har i mange år været delt i to. Grænsen går ved Den Engelske Kanal og den dansk-tyske grænse. Det nord og vest for denne kalder man analytisk filosofi, og det handler mere om logik, sprogfilosofi og videnskabsteori og om at søge konsistens i argumenter. Det syd for denne grænse kalder man kontinental filosofi. Hvis jeg skulle prøve at være retfærdig over for begge fløje, ville jeg skelne mellem hhv. de skarpe og de dybe*”¹⁰⁵.

Og han fortsætter:

”*De danske universiteter er som de amerikanske domineret af en analytisk tilgang, af empirisk bevisbarhed, analyse af udsagn og logisk konsistens. Det gør, at mange vigtige områder af menneskelivet og væren i det hele taget må udelades, fordi det ikke lader sig indordne i disse systemer. De kaldes nedladende for ’langhårede’. Men man formår at producere nogle andre indsigter, der ligger tættere på andre fag, ofte litteratur, men også arkitektur, malerkunst, digtning, psykologi og antropologi*”.

Til mig siger han, at den gamle opdeling forstærkes, fordi man kun læser engelske tekster. Således tager den engelske læsning sig nok af Foucault¹⁰⁶, men forholder sig ikke til det, han eksempelvis skriver om galskab. Fogh Jensen hæfter sig også ved, hvor meget fransk filosofi fylder uden for filosofien. Når han selv underviser i sociologi, litteratur eller på professionsuddannelserne, nævner han altid Bourdieu og Foucault. ”*Måske er det ikke fint nok for filosofien, men derimod for idéhistorien. Selv om Danmark er en del af kontinentet, er vi åndeligt meget orienteret mod de engelsk-amerikanske data, evidens, målbarhed og logisk analyse*”.

XIV. Når det kommer til spørgsmålet om, hvor stor vægt kommunisme, socialisme og socialdemokratisme har i undervisningen, og hvorvidt denne vægtning er meningsfuld, er der stor enighed om, at disse ismer *ingen* indflydelse har. Men begrundelserne er forskellige.

¹⁰⁵ Samme sted, s. 12-13

¹⁰⁶ Michel Foucault var fra 1970 til 1984 professor på Collège de France

Holtug mener, at Marx har haft og fortsat har en enorm betydning både som filosof og økonom – om end Marx i dag spiller en mindre rolle end tidligere. *”Selvfølgelig har han også en betydning for især dem, der stadig betegner sig som marxistiske filosoffer, og som derfor forholder sig til ham. De udgør dog ikke hovedvægten i dag, men de havde en dominerende rolle i den kontinentale filosofi under krigen, hvor de var reaktionen, mens de jødisk tyske/østrigske filosoffer i Wienerkredsen var analytiske”*.

Gosvig medgiver, at Marx vejer meget lidt på filosofi og har ringe indflydelse. Og han tilføjer: *”Det er et begrebsapparat, der er let at forklare. Dog uden det samme fortolkningspotentiale som f.eks. Kant og Hegel. Marxismen er et stort filosofisk system. Den er spekulativ; en konstruktion, et begreb. Karl Marx var venstrehegelianer som Feuerbach og Kierkegaard, men han blev overhalet af andre. Friedrich Nietzsche sætter dagordenen for fremtidens hold.”*

Søren Gosvig mener, at økonomerne vist stadig bruger Marx. Det skyldes, at med kapitalen optræder der jævnligt kriser, sådan ca. hvert 20. år, og så kommer man i tanke om Marx. *”Men han kan ikke bruges operationelt (med hans ’merværdi’ og ’profitrate’). Teknisk er økonomien i vore dage bundet til samfundet. Hvordan kapitalen opererer til dagligt, interesserer ikke Marx. Så er der større respekt om David Ricardo¹⁰⁷. Alligevel var det utænkeligt uden Marx. Tænk på Slavoj Zizek¹⁰⁸, Pierre Bourdieu, Giorgio Agamben¹⁰⁹ og Michel Foucault. Jean-Paul Sartre foretrak dog at blive kaldt eksistentielist frem for marxist”*.

Nok er Marx i et eller andet omfang nyttig som forståelsesramme, men Gosvigs udtalelser tyder ikke på, at han (Marx) vil få øget vægt i den politiske filosofi – heller ikke hvis fordelingsnøglen forbedres til fordel for de ’kontinentale’.

Det kræver en længere forklaring, mener Lübcke. Marx’ nøglebegreb ’merværdi’ baserer sig på arbejdsværditeori, som f.eks. Pikkety ikke vil anerkende. Der findes selvfølgelig ’profit’, men at skelne mellem ’profit’ og ’merværdi’, som Marx gjorde det, er udtryk for en metafysisk fordobling af fænomenerne. *”Groft sagt er antagelsen af, at der eksisterer sådan noget som ’merværdien’, ikke mindre metafysisk end antagelsen af eksistensen af engle”*. Han finder det med produktionen er teoretisk og historisk utroligt interessant. *”Blot er det ikke det sted, man skal starte i et systematisk kursus om politisk filosofi med begrænsede undervisningsressourcer. ”Det er hundesvært at lave god idéhistorie¹¹⁰ og det kræver utrolige mængder empiri”*, siger han.

Der er andre, der har taget stilling til den bedste samfundsindretning, og hvorvidt den skulle være socialistisk eller kapitalistisk, mener Holtug, der dog finder, at Marx naturligt burde indgå i undervisningen. På sin side mener Lübcke, der tidligere har undervist i Marx, at Marx i undervisningen

¹⁰⁷ Den engelske økonom Ricardo var en af 1800-tallets mest indflydelsesrige klassiske økonomer og kan ses som Adam Smiths efterfølger

¹⁰⁸ Den slovenske filosof Slavoj Zizek er professor ved European Graduate School og leder af Institut for Humanities i London

¹⁰⁹ Giorgi Agamben er professor i Venedig

¹¹⁰ For yderlig læsning: *Politikens Bog om Politiske Ideer*, red. Poul Lübcke, Politikens Forlag, 1998 og *Tankens Magt* bind 3, red. Hans Siggaard Jensen, Ole Knudsen og Frederik Stjernfelt, Lindhardt & Ringhof, København, 2008

kun har en historisk interesse.: ”Hans teorier er forældede, mangler retsfilosofi, og spiller i dag ingen rolle i systematiske diskussioner og bør heller ikke gøre det. Han er ren filosofihistorie”.

Klercke har en anden forklaring, idet hun finder vægtningen på KUA til den analytiske side, og politisk filosofi er i denne forbindelse udelukkende analytisk.

XV. Det var ifølge Koch ikke et fravalg fra underviserens side, der var afgørende for Marx manglende indflydelse i politisk filosofi: ”I filosofihistorie indgik Marx da med Grundrids¹¹¹ – det interesserede imidlertid ikke de studerende. En forklaring kan være, at Marx var Witt-Hansens område. Han var ikke kommunist og de studerende turde ikke diskutere med ham, for han vidste for meget om Marx. I Århus var der et mere ensartet miljø med Hartnack. Det blev elimineret på en nat!”. Her henviser han til, at filosofi på Aarhus Universitet tog del i Studenteroprøret.

Klercke siger, at Lübcke underviste i Marx men finder, at han er meget analytisk i sin læsemåde. Selv havde hun Witt-Hansen som underviser. ”Han valgte at læse Marx nykantiansk. Der har vi atter det med metoden: For det sprængfarlige i Marx er det partiske, det egentligt politiske, men det blev neddæmpet. Og da han (Witt-Hansen, min tilføjelse) holdt op i slutningen af 70’erne, var det slut med Marx”.

Hun siger, at for mange af de studerende var 1. bind af *Kapitalen*¹¹² lidt af en øjenåbner. ”Hele ’merværdibegrebet’ og ’fremmedgørelsesaspektet’ fik en (ny) betydning. Modsat liberalisterne, der påberåber sig den abstrakte frihed uden at sige noget om betingelserne for frihed. Hermed bliver det et våben mod nogle menneskers handlefrihed. Hvordan ytrer friheden sig? Neoliberalismen er uhæmmet alliance med new public management”.

At det er småt med Marx, er Fogh Jensen enig i: Marx er væk alle steder på filosofi – nævnes han, er man helt galt afmarcheret. Begreber som ’fremmedgørelse’, ’arbejdskraftreserve’ og en ’Lazaruskaste’ lyder mærkeligt i den offentlige, danske debat. Men diskussionen er der i fransk og tysk filosofi. ”90-erne nyliberale bølge har lukket al kritik, marxistiske ord er outdated. Der er kommet en pragmatisk vending, hvor tingene skal bruges. Det er ikke godt for filosofien. For de store historier mister deres legitimitet. I stedet er der kommet en anvendelsespragmatisme. For de analytiske filosoffer skal filosofien have legitimitet, forstået som værende en metode; hurtigt producerede kategorier i kasser. Det har analytikerne nok været bedre til, men det gør dem ikke nødvendigvis til bedre tænkere”.

XVI. Men hvorfor vandt kapitallogikken ikke indpas på filosofi på KU? Ifølge Gosvig er den et for længst overstået kapitel, mens Holtug mener, at kapitallogikken ikke var så udpræget på filosofi. ”Den var ikke dominerende for lærerne. Og jeg ser ikke eftertiden som en reaktion herpå. Univer-

¹¹¹ Grundrids af kritikken af den politiske økonomi udkom i 1857/58

¹¹² Kapitalen udkom i 1867

sitetspolitisk fik kapitallogikken en betydning, men ikke for filosofi". Men måske nærmer vi os en forståelse for det faktiske udviklingsforløb med udtalelser fra Lübcke:

"Den (kapitallogikken, min tilføjelse) eksisterede både på litteratur og psykologi. Men ikke på filosofi. I 1971-72 fik vi en del idéhistorie-studerende fra Århus. De var mere VS-ere uden særlig god organisationsevne. Jeg ringede rundt til ældre studerende og fik opstillet (nogle andre) folk til studienævnet. Så vi kuppede dem! For lærerne havde jo set, hvad der skete på psykologi. Derfor gik Studenteroprøret uden om filosofi på KUA".

Heri er Klercke enig: *"Kapitallogikken gik helt hen over hovedet på filosofi på KUA. Det var noget man læste om i avisen. Der var dog en subkultur"* Hun nævner, at nogle af de studerende oprettede Marx-studiekredse, for så at opgive studiet efter 1. del. Og Fogh Jensen: *"Alt er blevet dæmpet med den analytiske filosofi. De gamle kapitallogikere skammer sig, men de var gode, fordi de var trænet til det. Det begyndte allerede i sen-80'erne, men blev helt klart efter 89".*

XVII. Jeg har også spurgt mine interview-personer, hvorvidt politisk filosofi har nogen indflydelse på den førte (parti)politik.

Noget er svært i filosofi, andet ikke. Når eksempelvis problematikker om lighed i sundhed publiceres i sundhedsfaglige tidsskrifter, er det let forståeligt. *"Andre diskussioner er mere teoretiske og følges af fagfilosoffer med intern interesse, uden at det har den store relevans udadtil"*, siger Anders Fogh Jensen.

En lidt anden vinkel har Lübcke, som stiller spørgsmålet, hvad disse ismer står for. Socialdemokratiet er i bedste fald blevet socialliberalt, men da partiet ikke længere er et ideologisk parti, er der ingen intern diskussion af, hvad det indebærer. Da konfrontationen mellem USA og Sovjetunionen ikke længere eksisterede, sejlede det for partiet. Fordi det var uden idé. Nu er der bare tomrum. Derimod kan Det Radikale Venstre med lidt god vilje, ifølge Lübcke, tilskrives et rawliansk perspektiv på tingene. Som sådan er partiet mere bevidst om sin socialliberale placering. Venstre kalder sig for "Danmarks liberale parti", men heller ikke der er ideologien i højsædet, og i praksis vil partiet formentlig på nogle punkter (gennem samarbejdet med Dansk Folkeparti) være mere socialt orienteret end den siddende regering. Det er næppe blot udtryk for taktik; det er snarere udtryk for fravær af politisk ideologi. Han fortsætter:

"Nedsivningsværdien er ikke 'fra forskning til faktura'. Filosofiens bidrag må derimod ses som en langtidsinvestering på 25 år eller mere for at få politisk gennemslagskraft. Eksempelvis begyndte den franske revolution med pjalteproletariatet og fik senere en borgerlig ideologi, der efter revolutionen levede videre i Code Napoleon. Omvendt blev Occupy Wall Street aldrig til noget pga. manglende idé. Oprør kan starte alle steder. I Sovjetunionen strejkede arbejderne i Uralbjergene pga. sæbemangel".

”Det er ikke blot spørgsmål om formidling, for tiden er ikke til politisk tænkning. Jeg har undervist fagbevægelsen i 25 år, men dér er interessen også meget beskeden. For god filosofi i dag bliver diskussionen tæt, ufolkelig og uegnet til oneliners. Den bliver for langhåret til medierne”.

Når jeg spørger Anders Fogh Jensen, hvorvidt politisk filosofi indgår i den partipolitiske tænkning – og hvis ikke om det så alene er et formidlings eller pædagogisk spørgsmål, svarer han:

*”Det kunne den godt, hvis den politiske debat turde være mere ideologisk”. Han nævner, at der i Frankrig er en anden almindelse og en lang tradition, man er stolt af. Dér er filosofi obligatorisk i gymnasiet, fostret som en del af oplysningen. Det medfører, at de politiske debatter hæves lidt, og dér kan filosofi bedre trænge ind. I Frankrig har man et blad som *philosophie magazine*, der udkommer 10 gange om året. Heri foregår en debat om alt fra tatoveringer til fri vilje. ”Noget tilsvarende har vi ikke herhjemme. Undtagelsen er radioens P1-magasin Eksistens. Men ellers er vi filosoffer de gakkede – vi får en dobbeltrolle i medierne som de mystiske eller sjove...”*

Men at det også er et formidlingsspørgsmål, er der ikke tvivl om. To forskere, Asit Biswas og Julian Kirchherr har ifølge *Information*¹¹³ til den singaporeanske avis, *The Strait Times*, oplyst, at af de 1,5 mio. forskningsartikler, der årligt offentliggøres i videnskabelige tidsskrifter, bliver næsten ingen læst eller citeret af andre forskere. Det er således tilfældet for 82 pct. af den humanistiske forskning. Tilsvarende procenter for manglende læsning er for de samfundsmæssige og naturvidenskabelige forskningsartikler henholdsvis 32 og 27. De to forskere foreslår derfor, at beslutningstagere og praktikere må overveje mainstreammedierne.

Man kunne i den forbindelse spørge, om det ikke påhviler alle forskere, herunder filosoffer, at udtrykke sig forståeligt i offentligheden om deres forskning. Og ydermere når 82 pct. af den videnskabelige, humanistiske forskning (næsten) ikke læses, er det så ikke problematisk i forhold til universitets ’erhvervstænkning’? Denne ’tænkning’ er forsøgt indarbejdet på universiteterne, men når rammerne ikke holder, opstår der et problem. For omvendt kunne man sige, at hvis 82 pct. af erhvervslivets produktion var et tilsvarende spildprodukt, ville det hurtigt blive en tabsgivende virksomhed. Derfor må moralen være, at universitetet burde beskaffe sig med det, det kan og lade være med at efterabe erhvervslivet.

Men så simpelt er det ikke ifølge institutlederen på Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, professor i forskningsformidling Maja Horst, KU. For det er bl.a. et ressourcespørgsmål, idet mange forskere i forvejen har en benhård karriere ”og jeg synes ikke, at alle forskere skal være underholdende stand up’ere. Man kan sagtens formidle godt, selv om det er nørdet og svært, men det kræver omvendt også, at journalisten har tid til at forstå, hvad det drejer sig om”¹¹⁴, siger hun.

Et andet problem er, hvordan man opgør, hvor meget en artikel tæller. Det sker på to-årsbasis. Men humaniora har en længere holdbarhed end det, og antallet af citationer vil typisk først komme efter et par år, mener Horst. Og hun fortsætter:

¹¹³ Information, 20.4.2015

¹¹⁴ Samme sted

”Humaniora og til dels samfundsvidenskab har en meget langsommere tidshorisont, derfor bliver de citeret meget lidt de første år”.

Dansk Filosofisk Selskab holdt 6.-7. marts 2015 årsmøde i Århus. *Information* deltog og spurgte den kandidatstuderende, Andreas Vinther Jensen, om filosofifaget er en frihed eller en nødvendighed, hvortil han svarer:

”En nødvendighed! Vi kan ikke fungere uden. Folk tror, de kan fungere uden filosofiens spørgsmål, men det kan de ikke. Folk tror, at de ved, hvad de siger, mener og tror, men de har ingen idé om det.

Hans medstuderende, Jonas Moustén, siger: *”Jeg synes ikke, samfundet bør klare sig uden filosofien. Og derfor synes jeg også, at det er skræmmende, at samfundet faktisk klarer sig rigtig, rigtig godt uden. Det hele går jo, men den grundige tænkning er næsten ikke til stede i samfundet i dag”.* I denne forbindelse nævner han statsminister Helle Thorning-Schmidt, der har oplyst, at hun ikke ser *Deadline*. *”Filosofien minder os om, at vi skal huske at tænke os om”*¹¹⁵.

På førnævnte årsmøde drøftede to forskere fra Syddansk Universitet, hvor megen filosofisk viden f.eks. en sygeplejerske egentlig behøver. De har skrevet en bog om videnskabsteori for professionsuddannelserne, og de mener, at svaret er: meget. Alle og enhver bør have en solid filosofisk grundviden, *”fordi det hjælper os med at reflektere over omverdenen”*¹¹⁶, konstaterer Esben Nedenkov Petersen.

Men har filosofien så overhovedet (ellers) nogen nytteværdi? *”Det kan man spørge alle om. For mig er det at give indsigt og perspektiver, som også kunsten kan”*, siger Carl Henrik Koch. Mens Søren Gosvig Olesen har dette bud: *”Filosofien ansporer til refleksion. Vi lærer simpelthen at tænke bedre”.*

Det er ikke uden problemer at efterspørge filosofiens nytteværdi, for universitetet er nødt til at vikle sig ud af konkurrencestatens ’perform or die’-logik, hævder studenterpræst Ulla Pierri Enevoldsen, Roskilde Universitet og University College Sjælland. Og hun fortsætter:

*”Inden for den uddannelsesmæssige markedstænkning er filosofisk-eksistentielle spørgsmål blevet uinteressante, ja, vel nærmest kontra-produktive, for de giver intet afkast, nej, de sinker bare produktionen af kandidater. At tænke på en undrende, ikke hensigtsmæssig, ikke målorienteret måde – er ikke i høj kurs. I stedet er det i høj kurs at sige: Hvad kan jeg bruge det til?”*¹¹⁷

XVIII. Min eftersøgning af Karl Marx er ved at komme til vejs ende. En del overvejelser er gået på ’skellet’ mellem analytisk og ’kontinental’ filosofi. Her til sidst er lige et par citater til, der indledes med, at en filosofistuderende, Sofia Luna Steenholdt, på KU skriver:

¹¹⁵ *Information*, 18.3.2015, s. 14

¹¹⁶ Samme sted, s. 15

¹¹⁷ Samme sted, 21.4.2015, s. 16

”Det mål for viden, jeg er blevet præsenteret for på min uddannelse, er mere eller mindre udtrykt på følgende måde: viden kan forstås skematisk; viden kan ikke forstås skematisk, viden er subjektiv, viden er objektiv... viden og dermed sandhed, har i alle dets former et til fælles: den er blevet dikteret af en autoritet. Måske ikke en autoritet i sin samtid, men det, at vi bliver præsenteret for en given opfattelse af studiet, vidner om, at den er anerkendt. Anerkendt af hvem så? Underviseren? Universitetet? Traditionen? Det såkaldte videnssamfund? Hvem er det egentlig, der bestemmer, hvad det er, jeg bliver undervist i?”¹¹⁸.

Det er ikke blot de studerende (mig selv inklusive), som stiller det spørgsmål. Af mine interview fremgår det, at der råder en vis frustration også i kredsen af undervisere. Dette beror ikke blot på de mulige uenigheder om traditionerne men er også grundet i, at filosofi er (også økonomisk) presset pga. lavere gennemførelsesprocenter end for flere af de øvrige fag på KU. Med den politisk fastsatte taksameterordning er økonomien afhængig af antallet af færdiguddannede kandidater. Trods rekorden i antallet af kandidater i 2014 er der tilsyneladende heller ikke udsigt til flere relevante udvidelser af undervisningsstaben.

Stress er således mere udtalt blandt universitetsansatte end for medarbejdere i kommuner og regioner. Det går især ud over forskningen og kontakten til de studerende, fremgår det af en ny undersøgelse fra Dansk Magisterforening (DM)¹¹⁹.

Men måske kan der ske noget på andre felter. I skrivende stund har de KU-studerende, som kalder sig Et Andet Universitet, i en uge siden midten af april blokeret rektorsekretariatet på Vor Frue Plads. Kravet er tilbagerulning af fremdriftsreformen og dimensioneringsplanen samt en genindførelse af universitetsloven fra før 2003, hvorved erhvervslivets repræsentanter skal ud af universitetsbestyrelserne. Til Danmarks Radio har gruppen også trukket paralleller til 1968. Aktionen er fulgt op af lignende på Roskilde Universitet og Aarhus Universitet.

”Problemet med reformerne er, at de vægter profit højere end viden”¹²⁰, siger Sofia Luna Steenholdt, der er talskvinde for Et Andet Universitet på KU og studerer filosofi på tredje år. Samme sted siger Rasmus Madsen, som er talsmand for gruppen og studerer filosofi på kandidatniveau:

”Det er en måde at gøre opmærksom på, at tingene kunne være anderledes, hvis folk reagerede og faktisk protesterede imod forringelser og erhvervsliggørelsen af universitetet”.

På min rejse gennem de filosofiske traditioner, den lokale filosofihistorie og fagfilosoffernes udtalelser har jeg forsøgt at finde den røde tråd. Marx har jeg ikke rigtig fundet. Og jeg er fortsat meget i tvivl om hele projektet 'politisk filosofi' på KU. Der mangler ligesom noget. Undervejs er jeg derfor kommet til at tænke på *lepsen*. Måske det er som denne fladfisk, der findes i Bælthavet og i Østersøen. Lepsen har børstedannede skel og ligner en glat skrubbe uden dennes benknuder¹²¹. Mulig-

¹¹⁸ Tanken, nr. 12, foråret 2014, s.15

¹¹⁹ Information 27.4.2015, s. 13

¹²⁰ Samme sted, 22.4.2015, s. 6

¹²¹ Kilde bl.a. ODS 12, 1931

vis er der tale om en bastard mellem en rødspætte og en skrubbe. Det er uvist, hvor udbredt den er. Lepsen *kan* have røde pletter, men det gør den altså ikke til nogen rødspætte...

Litteraturliste:

Politikens Filosofi Leksikon, red. Poul Lübcke, Politikens Forlag, 2010

Filosofisk Leksikon, red. Knud Michelsen og Søren Harnow Klausen, Gyldendals Bogklubber, 2008

Poul Lübcke: Politikens bog om politiske ideer, En grundbog om liberalisme og socialisme, Politikens Forlag, 1998

Københavns Universitet 1479-1979, bind X, Det filosofiske Fakultet, 3. del, red. Povl Johs. Jensen, C.E.C. Gads Forlag, København 1980,

Carl Henrik Koch: Den danske idealisme 1800-1880, i Den Danske Filosofis Historie, Gyldendals Boghandel, 2004

Carl Henrik Koch: Dansk filosofi i positivismens tidsalder 1880-1950, i Den Danske Filosofis Historie, Gyldendals Boghandel, 2004

Peter Simons: Whose Fault? The Origin and Evitability of Analytic-Continental Rift, International Journal of Philosophical Studies, Vol. 9(3)

Kile Jones: Analytic versus Continental Philosophy, *Philosophy Now*, Sep/Oct. 2014

Andreas Vrahimis: 'Encounters between Analytic and Continental Philosophy, Palgrave Macmillan, 2013

James Chase & Jack Reynolds: Analytic versus Continental, Arguments on the Methods and Value of Philosophy, *Acumen*, 2011.

Tankens Magt, bind 3, red. Hans Siggaard Jensen, Ole Knudsen og Frederik Stjernfelt, Lindhardt & Ringhof, København, 2008

Søren Gosvig Olesen: Transcendental History, Palgrave Macmillan, 2013

Herbert Marcuse: 'Det en-dimensionale menneske, Gyldendals Uglebøger, 1969

Politica, Syddansk Universitetsforlag, 43. årg. nr. 3, 2011.

Will Kymlicka: Contemporary Political Philosophy. An Introduction, Oxford University Press, 2002

Terry Eagleton: Why Marx Was Right, Yale University Press, 2011

Tom Pikkety: Kapitalen I det 21. århundrede, Gyldendal, 2014

